

[2023] 7 एस. सी. आर. 887

केंद्रीय उत्पादन शुल्क आयुक्त मुंबई - १

विरुद्ध

मेसर्स मोरारजी गोकुळदास स्पिनिंग अँड विव्हिंग कंपनी लि.

(२०११ चे दिवाणी अपील क्रमांक ३०३९)

मार्च २४, २०२३

[एम. आर. शाह आणि कृष्णा मुरारी, जे. जे.]

केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, 1944-कलम 11 ए आणि कलम 35 ई-केंद्रीय उत्पादन शुल्क नियम, 1944-नियम 9 आणि 49-जेव्हा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत बोलण्याच्या आदेशाद्वारे चुकीचा अग्रिम परतावा दिला जातो, तेव्हा रकमेच्या वसुलीसाठी केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत स्वतंत्र नोटीस आवश्यक आहे का-असे म्हटले जाते: एशियन पेट्रॉ (इंडिया) लिमिटेडच्या बाबतीत, सर्वोच्च न्यायालयाने विशेषतः असे निरीक्षण नोंदवले आहे आणि असे म्हटले आहे की केंद्रीय उत्पादन अग्रिम परतावा कायद्याचे कलम 35 ई आणि 11 ए वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये कार्यरत आहेत आणि वेगवेगळ्या हेतूसाठी लागू केले जातात-त्यामुळे वेगवेगळ्या कालमर्यादा निश्चित केल्या आहेत-एकदा मूळ मंजूरीचा आदेश कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीत बाजूला ठेवला गेला आणि कलम 35 ई

अंतर्गत कार्यवाही कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत निर्धारित वेळेत सुरू करण्यात आली, त्यानंतर केंद्रीय उत्पादन अग्रिम परतावा कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत पुढील नोटीस देण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही.

अपीलाला परवानगी देताना न्यायालयाने

असा निर्णय दिला की : 1. कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत दिलेल्या अग्रिम परताव्याचा आढावा घेतला जातो, तेव्हा रक्कम वसूल करण्यासाठी केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस आवश्यक आहे का? आणि कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादित आणि कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाही सुरू होण्यापूर्वी स्वतंत्र नोटीस जारी केली जाणार आहे का आणि/किंवा कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीपूर्वी दिली जाईल का, हा या न्यायालयासमोर विचारार्थ उपस्थित केला जाणारा छोटासा प्रश्न आहे.[परिच्छेद 7] [896-ई-जी]

2. उपरोक्त मुद्द्याचा विचार करताना हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की सध्याच्या प्रकरणात मूळ प्राधिकरणाने ओ. आय. ओ. मंजूर करताना अग्रिम परताव्याला परवानगी दिली. अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश हा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत पुनरावलोकनाचा विषय होता. गुणवत्तेनुसार पुनरावलोकन प्राधिकरणाने अग्रिम परतावा मंजूर करणारा मूळ आदेश बाजूला ठेवला. त्यामुळे, कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत पारित केलेल्या आदेशाची अंमलबजावणी होत असल्याचे म्हटले जाऊ शकते. अशा प्रकारे करपात्र व्यक्ति व्यक्ती

केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीत बाजूला ठेवलेल्या अग्रिम परतावाव्याला मंजूरी देण्याच्या ओ. आय. ओ. च्या आधारे अग्रिम परतावाचा दावा करत आहे. [परिच्छेद 7.1] [896-जी-एच]

3. आता जोपर्यंत री-रोलिंग मिल्स आणि बजाज ऑटो लिमिटेडच्या प्रकरणात न्यायाधिकरणाच्या निर्णयावर अवलंबून असलेल्या करदात्याच्या वतीने केलेल्या सबमिशनचा आढावा घेतला जात आहे की शुल्क अग्रिम परतावा कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत स्वतंत्र कारणे दाखवा नोटीसचा आढावा घेतला जातो आणि ती देखील कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेच्या आत आणि कलम 11 ए अंतर्गत अशी नोटीस कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत नोटीस देण्यापूर्वी कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेच्या आत असणे आवश्यक आहे, त्यामुळे एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेड [परिच्छेद ७.२] [897- ए-सी]च्या बाबतीत या न्यायालयाचा थेट निर्णय लक्षात घेता वरील मुद्दा आता ऐरणीवर आलेला नाही.

4. या न्यायालयासमोर एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या प्रकरणात न्यायाधिकरणाच्या मोठ्या खंडपीठाच्या निर्णयांना आव्हान देण्यात आले होते. न्यायाधिकरणाच्या विशेष खंडपीठाने असे मत मांडले की कलम 35 ई आणि कलम 11 ए वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये काम करतात आणि वेगवेगळ्या हेतूसाठी लागू केले जातात आणि त्यामुळे त्यात वेगवेगळ्या कालमर्यादा निश्चित केल्या आहेत. एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या प्रकरणात या न्यायालयाने विशेषतः नकार दिला आणि/किंवा करपात्र व्यक्ति वतीने सादर केलेले निवेदन

स्वीकारले नाही की कलम 11 ए अंतर्गत कालमर्यादा संपलेली असल्यास कलम 35 ई च्या तरतुदींचा अवलंब करून दाखल केलेल्या अपीलानुसार उत्पादन शुल्काची वसुली केली जाऊ शकत नाही.[परिच्छेद 7.4] [897-एफ-एच]

5. एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या बाबतीत या न्यायालयाने दिलेला कायदा उच्च न्यायालयासाठी बंधनकारक होता आणि तो निदर्शनास आणून देऊन उच्च न्यायालयासमोर महसूल विभागाने दबाव आणल्यानंतरही, उच्च न्यायालयाने तो चुकीचा असल्याचे कोणतेही कारण न देता एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या बाबतीत या न्यायालयाच्या निर्णयाचे पालन करण्यास दुर्लक्ष केले आहे आणि त्याऐवजी बजाज ऑटो लिमिटेडच्या बाबतीत त्याच्या पूर्वीच्या निर्णयाचे पालन केले आहे, जो मान्य आहे की एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या प्रकरणात या न्यायालयाच्या निर्णयाच्या आधी होता. [परिच्छेद 7.5] [898-ए-बी]

6. एकदा अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीत बाजूला ठेवला गेला आणि कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाही कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत विहित केलेल्या वेळेच्या आत सुरू केली गेली, त्यानंतर उच्च न्यायालयाने पुष्टी केलेल्या केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत पुढील कोणत्याही सूचनेचा प्रश्नच उद्भवत नाही, ज्यात कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत अधिकारांचा वापर करून अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश रद्द करणे आणि रद्द करणे, जे अन्यथा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत निर्धारित केलेल्या वेळेच्या आत कायद्यांतर्गत विहित केले

गेले आहे, त्यानंतर आवश्यक परिणाम दिसून येतील आणि त्यानंतर मूळ आदेशानुसार कोणत्याही परताव्याचा प्रश्नच उद्भवणार नाही. [परिच्छेद 8] [898-सी-ई]

एशियन पेट्र (इंडिया) लिमिटेड विरुद्ध सी. सी. ई., मुंबई 2002 (142) ई. एल. टी. 522 (एस. सी.)-यावर अवलंबून होते.

डी एम/एस. जे. के. कॉटन स्पिनिंग अँड वीव्हिंग मिल्स कंपनी लिमिटेड विरुद्ध युनियन ऑफ इंडिया 1981 (8) ईएलटी 887; बजाज ऑटो लिमिटेड विरुद्ध भारतीय संघराज्य 2003 (151) ईएलटी-23 (बॉम). ; सी. सी. ई., चेन्नई वि. शा. हरकचंद सामंतमल 2004 (177) ई. एल. टी. 990 (टी); केंद्रीय उत्पादन शुल्काचे जिल्हाधिकारी, भुवनेश्वर वि. विरुद्ध री-रोलिंग मिल्स 1997 (94) ई. एल. टी. 8-संदर्भित.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण: 2011 चे दिवाणी अपील क्र. 3039.

2008 च्या सी. ई. ए. क्रमांक 186 मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या 24.09.2008 तारखेच्या निकाल आणि आदेशावरून.

ऐश्वर्या भाटी, अतिरिक्त उपमहाधीवक्ता , अमेय विक्रमा थानवी, अभिग्या कुशवाह, मानवेंद्र सिंग, मुकेश कुमार मारोरिया, अपीलकर्त्याचे वकील.

व्ही. श्रीधरन, वरिष्ठ वकील, प्रकाश शाह, जसदीप सिंग ढिल्लन, मिहिर मेहता, प्रभात कुमार चौरसिया, अनुराग, आदित्य भट्टाचार्य, सुश्री अपेक्षा मेहता, सुश्री मूनिका कस्तुरी, प्रतिवादीचे वकील.

न्यायालयाचा निर्णय एम. आर. शाह, न्या. यांनी दिला

1. 2008 च्या केंद्रीय उत्पादन शुल्क अपीलमध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाने पारित केलेल्या २४.०९.२००८ या तारखेच्या आक्षेपार्ह निर्णयामुळे आणि आदेशामुळे व्यथित आणि असमाधानी वाटल्याने, ज्याद्वारे उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाने अग्रिम परतावा विभागाने दाखल केलेली याचिका फेटाळली आहे आणि अपील न्यायाधिकरणाने पारित केलेल्या निर्णयाला आणि आदेशाला पुष्टी दिली आहे, ज्याद्वारे अपील न्यायाधिकरणाने असे म्हटले आहे की केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, 1944 च्या कलम 11 ए अंतर्गत कारणे दाखवा नोटीस जारी करणे आवश्यक आहे.

2. जेव्हा विस्तृत आदेशाद्वारे चुकीचा अग्रिम परतावा दिला जातो, तेव्हा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत त्याचा आढावा घेतला जातो, तेव्हा रक्कम वसूल करण्यासाठी केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत स्वतंत्र नोटीस आवश्यक आहे का, हा या न्यायालयासमोर विचाराधीन असलेला छोटासा प्रश्न आहे.

2.1 सध्याच्या आवाहनाला कारणीभूत ठरणारी वस्तुस्थिती थोडक्यात खालीलप्रमाणे आहे.

2. 2 येथे प्रतिवादी संबंधित वेळी सुती धाग्याचा उत्पादक होता, ज्याचा त्याने आपल्या सूतगिरण्यांमध्ये कापड विणण्यासाठी आकर्षकरित्या वापर केला. ऑक्टोबर 1980 मध्ये

मेसर्स जे. के. कॉटन स्पिनिंग अँड वीव्हिंग मिल्स कंपनी लिमिटेड विरुद्ध इंडिया 1981 (8)

ई. एल. टी. 887, च्या खटल्यातील निकालाद्वारे, दिल्ली उच्च न्यायालयाने असे म्हटले आहे

की कारखान्यात उत्पादनासाठी वापरलेले सूत काढून टाकणे म्हणजे पूर्वीच्या केंद्रीय

उत्पादन शुल्क नियम, 1944 च्या नियम 9 आणि 49 च्या अर्थातर्गत काढून टाकणे असे नाही आणि त्यामुळे अशा आकर्षकपणे वापरलेल्या धाग्यावर केलेली शुल्क मागणी करणे बाजूला ठेवली आहे. प्रतिवादी कंपनीने सुधारित वर्गीकरण यादी दाखल केली ज्यामध्ये त्यांनी घोषित केले की आकर्षकपणे वापरलेल्या धाग्यावर कोणतेही शुल्क देय नाही. एप्रिल 1981 मध्ये जारी केलेल्या आदेशानुसार विभागाने वर्गीकरण यादी नाकारली आणि प्रतिवादी कंपनीला नवीन वर्गीकरण यादी दाखल करण्याचे निर्देश देण्यात आले. प्रतिवादी-कंपनीने दिल्ली उच्च न्यायालयासमोर 1981 ची रिट याचिका No.1190 म्हणून रिट याचिका दाखल केली, ज्यात त्यांनी आकर्षकपणे वापरलेल्या धाग्यावरील शुल्क आकारणी आणि संकलनास आव्हान दिले गेले. 11.01.1983 तारखेच्या निर्णयाद्वारे आणि आदेशाद्वारे उच्च न्यायालयाने नियम 9 आणि 49 ची वैधता कायम ठेवत आणि कलम 11 ए मध्ये निर्धारित केलेल्या कालमर्यादेनुसारच वसुली केली जाऊ शकते असे म्हणत उक्त रिट याचिकेचा निपटारा केला. 1983 साली प्रतिवादी-कंपनीने या न्यायालयासमोर 1983 चे दिवाणी अपील No.320 असलेल्या या निकालाविरुद्ध दिवाणी अपील दाखल केले. कंपनी निकालाच्या अंमलबजावणीला स्थगिती देण्यासाठी अर्ज देखील दाखल करते. 15/03/1983 तारखेच्या निर्णयाद्वारे या न्यायालयाने खालील अटींमध्ये अंतरिम आदेश दिला:

"भविष्यात उत्पादन शुल्क भरण्याच्या संदर्भात कोणतीही स्थगिती दिली जाणार नाही. टपाल थकबाकीचा विचार करता, आधीच्या थकबाकीच्या 50 टक्के रक्कम आजपासून 3

महिन्यांच्या कालावधीत संबंधित प्राधिकरणाला दिली जाईल.
उर्वरित 50 टक्क्यांच्या संदर्भात याचिकाकर्त्यांनी याच
कालावधीत या न्यायालयाच्या कुलसचिवांच्या समाधानासाठी
बँक हमी द्यावी. जर दिल्ली उच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार
कोणत्याही प्रकरणात बँक हमी आधीच दिली गेली असेल तर ती
कार्यरत राहील आणि वेळोवेळी जिवंत ठेवली जाईल.

2. 3 या न्यायालयाने 15.03.1983 वर दिलेल्या अंतरिम निर्देशांच्या अनुषंगाने, प्रतिवादी
कंपनीने दिलेली बँक हमी वेळोवेळी जिवंत ठेवली गेली. अंतिम निकाल आणि दिनांक 1
च्या आदेशाद्वारे या न्यायालयाने या प्रकरणाचा निर्णय घेतला आणि इतर गोष्टींबरोबरच
निर्देश दिले की जर कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस बजावली गेली नसेल तर महसूल
कायद्याच्या कलम 11 ए द्वारे निर्धारित केलेल्या कालमर्यादित तसे करण्यास पात्र असेल. या
न्यायालयाने दिलेल्या निकाल आणि आदेशाच्या आधारे, विभागीय सहाय्यक आयुक्तांनी
07.04.1995 वर कारणे दाखवा नोटीस बजावून रु. 2,96,14,265.05 शुल्काची मागणी
करणे केली. त्यानंतर ओ. आय. ओ. दिनांक 27.03.1996 पास करून सहाय्यक
आयुक्तांनी मागणी करणेला दुजोरा दिला. मागणी करणे केलेल्या रकमेपैकी, या
न्यायालयाच्या निर्देशानुसार, 18.04.1983 ते 28.12.1984 दरम्यान वेगवेगळ्या तारखांवर
रु. 1,48,07,132.84 दिले गेले. प्रतिवादींनी-कंपनीने अंमलात आणलेल्या बँक हमीचे
रोखीकरण करून, 28.03.1996 वर रु. 1,48,07,132.91 ची शिल्लक वसूल करण्यात

आली. दिनांक 27/03/1996 च्या सहाय्यक आयुक्तांच्या निर्णयामुळे व्यथित होऊन, प्रतिवादी करपात्र व्यक्ती/कंपनीने आयुक्तांसमोर (अपील) अपील केले. आयुक्तांनी (अपील) हे अपील फेटाळले आणि दिनांक 13-06-1996 च्या आदेशाद्वारे सहाय्यक आयुक्तांचा निर्णय कायम ठेवला. त्यानंतर प्रतिवादी-करपात्र व्यक्तीने आयुक्तांच्या (अपील) आदेशाविरुद्ध न्यायाधिकरणासमोर अपील केले.केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत विभागाने कोणतीही मागणी करणे केलेली नाही या आधारावर न्यायाधिकरणाने आयुक्तांनी (अपील) दिनांक 15-05-2000 च्या आदेशाद्वारे दिलेला आदेश रद्द केला. आयुक्तांनी दिलेल्या आदेशाला महसूल विभागाने अपीलाद्वारे आव्हान दिले. जे दिनांक 17.02.2005 च्या आदेशाद्वारे फेटाळला गेले.दरम्यान, कंपनीने परताव्याचा दावा दाखल केला, ज्यामध्ये परताव्याचा दावा टिकाऊ नसल्याचे आढळून आले. केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 बीच्या मुद्द्याचा निर्णय घेण्यासाठी 19.09.2000 दिनांकित कारणे दाखवा नोटीस जारी करण्यात आली होती. केंद्रीय उत्पादन शुल्क उपायुक्तांनी दिनांकित १९.०९.२००० या सूचनेवर निर्णय घेतला, ज्यांनी दिनांकित 'आयडी1' या त्यांच्या आदेशाद्वारे कारणे दाखवा सूचना बाजूला ठेवली आणि प्रतिवादी-करपात्र व्यक्ती/कंपनीला संपूर्ण रक्कम अग्रिम परतावा आदेश दिले. या आदेशात असे म्हटले आहे की पक्षाने निषेध म्हणून ही रक्कम दिली होती आणि त्यामुळे कालमर्यादा लागू होणार नाही. आदेशात अन्यायकारक समृद्धीचा मुद्दा तपासला गेला नाही.त्यानंतर महसूल विभागाने केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 35 ई (2) अंतर्गत प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून, (अपील) आयुक्तांसमोर अपील करण्यास प्राधान्य देत, अग्रिम

परतावा मंजूर करण्यासाठी उपायुक्तांनी दिनांक 21-12-2000 ला दिलेला आदेश रद्द करण्याची विनंती केली, ज्यामध्ये "अन्यायकारक समृद्धी होती" आणि दावा केलेला अग्रिम परतावा केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 बी अंतर्गत वेळेवर प्रतिबंधित होता. केंद्रीय उत्पादन शुल्क आयुक्त (अपील), मुंबई यांनी दिनांक 21-12-2000 च्या आदेशाद्वारे, अन्य गोष्टींबरोबरच, केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 बी अंतर्गत अन्यायकारक संवर्धन आणि वेळेची मर्यादा कायम ठेवत महसुली विभागाने दाखल केलेल्या अपीलाला परवानगी दिली.

2. 4 करपात्र व्यक्ति व्यथित होऊन, केंद्रीय उत्पादन शुल्क आयुक्तांनी (अपील) मान्य केलेल्या गुणवत्तेच्या मुद्द्यांना आव्हान देणारी याचिका न्यायाधिकरणासमोर दाखल केली. उक्त अपील प्रलंबित असताना आणि 13.05.2005 च्या आदेशाच्या परिणामी, ₹ 2,96,14,264/- च्या अग्रिम परतावाच्या दाव्याला मंजुरी देणारा मूळ आदेश बाजूला ठेवून आणि अपीलातील उक्त आदेशाच्या विरोधात विशिष्ट स्थगिती नसल्यामुळे, महसूल विभागाने दिनांक 04.01.2007 च्या ओ-आयओ अंतर्गत करपात्र व्यक्ति देय असलेल्या अग्रिम परतावाच्या दाव्यांच्या विनियोगाद्वारे ₹ 2,00,000/- ची रक्कम वसूल करण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे, 25.01.2007 वरील प्रलंबित अपीलात, प्रतिवादी करपात्र व्यक्तीने विभागाला परतावाच्या माध्यमातून मंजूर केलेली Rs.20,00,000/- ची उक्त रक्कम अग्रिम परतावा निर्देश देण्याची मागणी करणारा अर्ज दाखल केला. न्यायाधिकरणासमोर, करपात्र व्यक्तीने कायद्याच्या खालील मुद्द्यांवर दिनांकित 13.05.2005 मधील

अपीलमधील आदेशाविरुद्ध अपीलमध्ये सुधारणा करण्याची मागणी करणाऱ्या अतिरिक्त कारणांसाठी अर्ज दाखल केला:

"(i) मूळ दिनांक 1 च्या आदेशानुसार दिलेला अग्रिम परतावा वसूल करू इच्छिणाऱ्या अर्जदारांना केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, 1944 च्या कलम 11 ए अंतर्गत कोणतीही नोटीस जारी केली जात नाही.

(ii) केंद्रीय उत्पादन शुल्क आयुक्तांचा (अपील) वरील अपीलात आक्षेपार्ह आदेश, कायद्याच्या कलम 1 अ अंतर्गत नोटीस जारी न करता, त्यामुळे त्याची अंमलबजावणी करण्यास सक्षम नाही आणि केवळ या आधारावरच तो बाजूला ठेवला जाऊ शकतो."

2. 5 न्यायाधिकरणाने आपल्या दिनांक १२.१०.२००७ च्या आदेशाद्वारे विविध माध्यमांद्वारे उपस्थित केलेल्या केवळ कायद्याच्या मुद्द्यांचा विचार केला आणि निर्णय घेतला. अतिरिक्त कारणांसाठी केलेला अर्ज आणि दिनांक 12.10.2007 च्या आदेशाद्वारे या अपीलाला परवानगी देण्यात आली आणि करपात्र व्यक्ति व्यक्तीला परिणामी दिलासा देऊन अपीलात दिलेला आदेश बाजूला ठेवला. न्यायाधिकरणाने दिनांक 12.10.2007 रोजी दिलेल्या आदेशाच्या विरोधात, महसूल विभागाने उच्च न्यायालयासमोर सध्याची याचिका दाखल केली. आक्षेपार्ह निकाल आणि आदेशाद्वारे उच्च न्यायालयाने **बजाज ऑटो लिमिटेड विरुद्ध यू. ओ. आय., 2003 (151) ई. एल. टी.-23 (बी. ओ. एम.)** प्रकरणातील उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाच्या निर्णयाच्या आधारे उक्त अपील फेटाळले आहे. या

टप्प्यावर हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की उच्च न्यायालयासमोर महसूल विभागाने एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेड विरुद्ध सी. सी. ई., मुंबई 2002 (142) ई. एल. टी.-522 (एस. सी.) या प्रकरणात या न्यायालयाच्या निर्णयावर जोरदार भर दिला

2. 6 उच्च न्यायालयाने दिलेल्या वादग्रस्त निर्णयामुळे आणि आदेशामुळे व्यथित आणि असमाधानी वाटल्याने महसूल विभागाने सध्याची याचिका दाखल केली आहे.

3. ऐश्वर्या भाटी, विद्वान उपमहाधीवक्ता आणि अमेयविक्रमा थानवी, विद्वान वकील अपीलकर्त्यांच्या वतीने हजर झाले आहेत आणि श्री. व्ही. श्रीधरन, विद्वान वरिष्ठ वकील प्रतिवादीच्या वतीने हजर झाले आहेत.

4. महसूलाच्या वतीने बाजू मांडणाऱ्या उपमहाधीवक्ता . ऐश्वर्या भाटी यांनी जोरदारपणे सांगितले की, या प्रकरणातील तथ्ये आणि परिस्थितीत उच्च न्यायालयाने बजाज ऑटो लिमिटेड (सुप्रा) च्या प्रकरणात मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निकालावर अवलंबून राहण्यात भौतिक चूक केली आहे, जो 15.02.2002 वर देण्यात आला होता.

4. 1 असे सादर केले जाते की, उच्च न्यायालयासमोर महसूल विभागाने सादर केलेल्या एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेड (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणातील या न्यायालयाच्या निर्णयावर मोठ्या प्रमाणात भर दिला होता, जो बजाज ऑटो लिमिटेड (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणातील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयानंतर होता. त्यामुळे, एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वरील) प्रकरणात या न्यायालयाचा निर्णय उच्च न्यायालयासाठी बंधनकारक होता, असे सादर केले जाते. एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेड (सुप्रा) च्या प्रकरणात या

न्यायालयाच्या निर्णयावर महसूल विभागाने ठेवलेले अवलंबित्व चुकीचे का ठरले या कारणावर उच्च न्यायालयाने दिलेला आक्षेपार्ह आदेश काहीही सांगत नाही, असे सादर केले जाते.

4. 2 एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणात, या न्यायालयाने, केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याचे कलम 35 ई आणि 11 ए वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये कार्यरत आहेत आणि ते वेगवेगळ्या हेतूसाठी लागू केले जातात, असे विशेष निरीक्षण नोंदवले आणि असे मत मांडले आहे, असे ए. एस. जी. म्हणून शिकलेल्या भाटी यांनी सादर केले आहे. असे सादर केले जाते की असे दिसून आले आहे की त्यामध्ये वेगवेगळ्या कालमर्यादा निश्चित केल्या आहेत. कलम 11 ए मध्ये दिलेल्या कालमर्यादेची मुदत संपली असल्यास कलम 35 ई च्या तरतुदींचा अवलंब करून दाखल केलेल्या याचिकेनुसार उत्पादन शुल्काची वसुली केली जाऊ शकत नाही, असे या निर्णयात या न्यायालयाने करपात्र व्यक्तीच्या वतीने केलेले निवेदन स्वीकारले नाही, असे सादर केले आहे. असे वाचताना असे दिसून आले आहे की तरतुदी म्हणजे कलम 35 ई आभासीरित्या अप्रभावी करणे, जे अनुज्ञेय नसेल. त्यामुळे सध्याचे प्रकरण एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या प्रकरणात या न्यायालयाच्या निर्णयात स्पष्टपणे समाविष्ट आहे, असे सादर केले जाते.

4.3. ए. एस. जी. श्रीमती भाटी यांनी पुढे सांगितले की, केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायदा, 1944 च्या योजना हे अगदी स्पष्ट आहे की जेथे कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाही सुरू केली जाते आणि अग्रिम परतावा मंजूर करण्याच्या आदेशाविरुद्ध अपील दाखल केले जाते, तेथे

कलम 11 ए अंतर्गत कोणतीही नोटीस जारी करण्याची आवश्यकता नाही. अग्रिम परतावा मंजूर करण्याच्या आदेशाच्या कलम 35 ई अंतर्गत पुनरावलोकनासह कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस निरर्थक ठरेल, असे सादर केले जाते. उच्च न्यायालयाने पुष्टी केलेल्या महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणाद्वारे सादर केले आहे की कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस दिल्याशिवाय, कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीसाठी देय असलेली रक्कम वसूल केली जाऊ शकत नाही, ज्यामुळे कलम 35 ई अप्रभावी आणि अनावश्यक ठरते. त्यामुळे या न्यायालयाने एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वरील) प्रकरणात कायद्याची योग्य भूमिका मांडली आहे, ज्यानंतर न्यायाधिकरणाच्या चेन्नई खंडपीठाने सी. सी. ई., चेन्नई विरुद्ध शा हरकचंद सामंतमल, 2004 (177) ई. एल. टी. 990 (टी) या प्रकरणात पाठपुरावा केला आहे.

4. 4 त्यामुळे करदात्याला परतावा मिळेल की नाही, या ओ-आय-ओने दिलेल्या आदेशाविरुद्ध न्यायाधिकरणाने गुणवत्तेच्या आधारावर अजिबात विचार केलेला नाही, असे विद्वान एसजी सुश्री भाटी यांनी म्हटले आहे. केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम ११ ब मध्ये नमूद केलेल्या अन्यायकारक समृद्धीसह करदात्याला परतावा देय नसल्याच्या कारणास्तव लवादासमोर अनेक कारणे मांडण्यात आली होती. असे सादर केले जाते की अन्यायकारक समृद्धीच्या प्रश्नाची न्यायाधिकरणाने अजिबात तपासणी केलेली नाही आणि लवादाने केवळ अतिरिक्त आधारांमध्ये नमूद केलेल्या आधारांचा विचार केला जो अतिरिक्त आधारांमध्ये सुधारणा / वाढ करून होता .

4.5. परताव्याचा दावा करताना करदात्याने सुरुवातीचे देयक विरोधाखाली असल्याचा दावा केला होता किंवा करदात्याने मूल्यांकन अंतिम आहे आणि कलम ११ अ अन्वये नोटीस दिल्याशिवाय रक्कम वसूल करता येणार नाही, अशी भूमिका घेतली होती, या वस्तुस्थितीचा न्यायाधिकरणाने किंवा उच्च न्यायालयानेही विचार केलेला नाही. मात्र, परताव्याचा दावा करताना करदात्याने परताव्याचा दावा वेळेत होऊ नये म्हणून देयकाला विरोध होत असल्याचा दावा केला आहे. त्यामुळे करदाते सुरुवातीचे शुल्क अंतिम होते की नाही, या मुद्द्याची पडताळणी करीत असल्याचे सादर केले जाते.

4. 5 असे सादर केले जाते की कोणत्याही परिस्थितीत जेव्हा विभागाने मूळ अग्रिम परतावा मंजूर करण्याच्या आदेशाच्या विरोधात कलम 35 ई अंतर्गत अपील केले आणि त्यानंतर जेव्हा कलम 35 ई अंतर्गत उक्त कार्यवाही महसुलाच्या बाजूने संपुष्टात आली तेव्हा आवश्यक परिणाम दिसून येतील आणि कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत पारित आदेशानुसार कोणतीही रक्कम वसूल करण्यासाठी उच्च न्यायालय तसेच न्यायाधिकरणाने निरीक्षण केल्याप्रमाणे कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत कोणतीही स्वतंत्र नोटीस जारी केली जाणार नाही.

वरील निवेदने सादर करून अपील करण्यास परवानगी द्यावी अशी प्रार्थना केली जाते.

5. सध्याच्या अपीलाला विरोध करताना करपात्र व्यक्तित्वाच्या वतीने हजार असलेल्या ज्येष्ठ वकिलांनी जोरदारपणे असे म्हटले आहे की, अशा प्रकारे न्यायाधिकरण हे केंद्रीय उत्पादन शुल्क जिल्हाधिकारी, भुवनेश्वर विरुद्ध री-रोलिंग मिल्स 1997 (94) ई. एल. टी. 8 मध्ये

नोंदवलेल्या या प्रकरणातील पूर्वीच्या निर्णयावर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून होते. असे सादर केले जाते की री-रोलिंग मिल्स (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणात न्यायाधिकरणाने विशेषतः असे निरीक्षण नोंदवले आणि असे म्हटले की कलम 11 ए ची कालमर्यादा त्या कलमांतर्गत आणि केवळ त्या कलमांतर्गत मागणी करणेचा मुद्दा नियंत्रित करते आणि म्हणून जर कलम 11 ए नुसार कोणतीही मागणी करणे केली गेली नाही तर इतर काहीही त्याची जागा घेऊ शकत नाही. असे कथन केले गेले की, त्यामुळे न्यायाधिकरणाने असा विचार केला की, चुकीने परतावा केलेल्या रकमेची मागणी करताना ती कलम ११ अ प्रमाणे दिलेल्या काळमर्यादेतच करायला हवी.

5. 1 नंतर हाच प्रश्न मुंबई उच्च न्यायालयासमोर बजाज ऑटो लिमिटेडमध्ये (वर नमूद केलेल्या प्रकरणांमध्ये) उपस्थित झाला आणि मंडळाच्या परिपत्रक क्र. 423/56/98-सीएक्स, दिनांक 22-9-1998 आणि री-रोलिंग मिल्स (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणाचा संदर्भ दिल्यानंतर असे म्हटले गेले की, केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 35 ई (2) अंतर्गत केवळ अर्ज दाखल करून चुकीचा अग्रिम परतावा वसूल केला जाऊ शकत नाही, जोपर्यंत कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस निर्धारित वेळेत जारी केली जात नाही.

5. 2 असे सादर केले जाते की केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत कोणतीही नोटीस नसतानाही, जी प्रत्यक्ष अग्रिम परतावाच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आत जारी करणे आवश्यक होते, न्यायाधिकरणाने तसेच उच्च न्यायालयाने ही मागणी योग्यरित्या फेटाळली आहे आणि अग्रिम परतावाचा आदेश पारित केला आहे. कलम 35 ई

(2) अंतर्गत अपील दाखल करण्याची कालमर्यादा कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेपेक्षा जास्त असल्याने, कलम 35 ई (2) अंतर्गत कार्यवाहीपूर्वी कारणे दाखवा नोटीस द्यावी, असे सादर केले जाते.

5. 3 त्यामुळे केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत कारणे दाखवा नोटीस बजावणे ही कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित केलेल्या मर्यादेच्या सामान्य कालावधीत कथित चुकीचा अग्रिम परतावा वसूल करण्यासाठी पूर्वअट आहे, असे सादर केले जाते, तरीही महसूल विभागाने अग्रिम परतावा देण्याच्या आदेशाविरुद्ध कलम 35 ई अंतर्गत कारवाई सुरू केली आहे.

वरील निवेदने सादर करून सध्याचे अपील फेटाळण्याची प्रार्थना केली जाते.

6. संबंधित पक्षांच्या वतीने हजर असलेले विद्वान वकील आम्ही दीर्घकाळ ऐकले आहेत.

7. या न्यायालयासमोर विचाराधीन असलेला छोटा प्रश्न असा आहे की कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत मंजूर केलेल्या अग्रिम परताव्याचा आढावा घेतला जातो तेव्हा रक्कम वसूल करण्यासाठी केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस आवश्यक आहे का आणि कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत स्वतंत्र नोटीस कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेत आणि कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाही सुरू होण्यापूर्वी जारी केली जाईल का आणि/किंवा कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत नोटीस कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीपूर्वी दिली जाईल का?

7. 1 उपरोक्त मुद्द्याचा विचार करताना हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की सध्याच्या प्रकरणात मूळ प्राधिकरणाने ओ. आय. ओ. मंजूर करताना परताव्याला परवानगी दिली. अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश हा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत पुनरावलोकनाचा विषय होता. गुणवत्तेनुसार पुनरावलोकन प्राधिकरणाने अग्रिम परतावा मंजूर करणारी ऑर्डर-इन-ओरिजिनल बाजूला ठेवली. त्यामुळे, कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत पारित केलेल्या आदेशाची अंमलबजावणी होत असल्याचे म्हटले जाऊ शकते. अशा प्रकारे करपात्र व्यक्ति व्यक्ती केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीत बाजूला ठेवलेल्या अग्रिम परताव्याला मंजूरी देण्याच्या ओ. आय. ओ. च्या आधारे अग्रिम परताव्याचा दावा करत आहे.

7. 2 आता जोपर्यंत कर अग्रिम परतावा कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत स्वतंत्र कारणे दाखवा नोटीसचा आढावा घेतला जातो आणि तीही कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेच्या आत आणि कलम 11 ए अंतर्गत अशी नोटीस कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत सूचनेपूर्वी कलम 11 ए अंतर्गत निर्धारित कालमर्यादेच्या आत असणे आवश्यक आहे, अशा री-रोलिंग मिल्स (वर नमूद केलेल्या) आणि बजाज ऑटो लिमिटेड (वर नमूद केलेल्या) प्रकरणातील न्यायाधिकरणाच्या निर्णयावर अवलंबून असलेल्या करदात्याच्या वतीने केलेल्या निवेदनाचा विचार करता, उपरोक्त मुद्दा आता करपात्र व्यक्ति एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या बाबतीत या न्यायालयाच्या थेट निर्णयाच्या दृष्टीने समाकलित (एकत्र विचार करण्यासारखा) नाही.

7.3. एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेड चा निर्णय हा उच्च न्यायालयाच्या बजाज ऑटो लिमिटेड या प्रकरणानंतर दिलेला आहे, व त्यात असे निर्णित केले जात आहे की -

"आम्ही सीमाशुल्क, उत्पादन शुल्क आणि सुवर्ण (नियंत्रण) अपील न्यायाधिकरणाच्या मोठ्या खंडपीठाचे निर्णय वाचले आहेत, जे या याचिकांमध्ये आक्षेपार्ह आहेत. या निकालांमध्ये केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 35-ई आणि 11-ए कडे योग्य दृष्टीकोनातून पाहिले गेले असे आमचे मत आहे. हे दोन्ही विभाग वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये काम करतात आणि वेगवेगळ्या हेतूसाठी वापरले जातात. त्यामुळे त्यात वेगवेगळ्या कालमर्यादा निश्चित केल्या आहेत. कलम 11-अ मध्ये दिलेल्या कालमर्यादेची मुदत संपली असल्यास कलम 35-ई च्या तरतुदींचा अवलंब करून दाखल केलेल्या अपीलानुसार उत्पादन शुल्काची वसुली केली जाऊ शकत नाही हा युक्तिवाद आम्ही स्वीकारत नाही. तरतुदींचे असे वाचन करणे म्हणजे कलम 35-ई अक्षरशः अप्रभावी करणे, जे अनुज्ञेय नसेल".

7.4. या न्यायालयासमोर एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वरील) प्रकरणात न्यायाधिकरणाच्या मोठ्या खंडपीठाच्या निर्णयांना आव्हान देण्यात आले होते. न्यायाधिकरणाच्या विशेष खंडपीठाने असे मत मांडले की कलम 35 ई आणि कलम 11 ए

वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये काम करतात आणि वेगवेगळ्या हेतूसाठी लागू केले जातात आणि त्यामुळे त्यात वेगवेगळ्या कालमर्यादा निश्चित केल्या आहेत. या न्यायालयाने **एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेल्या)** प्रकरणात, कलम 11 ए अंतर्गत कालमर्यादा संपलेली असल्यास कलम 35 ई च्या तरतुदींचा अवलंब करून दाखल केलेल्या याचिकेनुसार उत्पादन शुल्काची वसुली केली जाऊ शकत नाही, हे करपात्र व्यक्ति व्यक्तीच्या वतीने सादर केलेले निवेदन विशेषतः नाकारले आणि/किंवा स्वीकारले नाही.

7. 5 **एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेला)** प्रकरणात या न्यायालयाने दिलेला निर्णय हा कायदा म्हणून उच्च न्यायालयासाठी बंधनकारक होता आणि तो निदर्शनास आणून देऊन उच्च न्यायालयासमोर महसूल विभागाने लागू करण्यासाठी दबाव आणल्यानंतरही, उच्च न्यायालयाने तो चुकीचा असल्याचे कोणतेही कारण न देता **एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेल्या)** प्रकरणात या न्यायालयाच्या निर्णयाचे पालन करण्यास दुर्लक्ष केले आहे आणि त्याऐवजी **बजाज ऑटो लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेल्या)** प्रकरणात त्याच्या आधीच्या निर्णयाचे पालन केले आहे, जो मान्य आहे की **एशियन पेंट्स (इंडिया) लिमिटेडच्या (वर नमूद केलेल्या)** प्रकरणात या न्यायालयाच्या निर्णयाच्या आधी होता.

8. वर नमूद केल्याप्रमाणे, एकदा अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाहीत बाजूला ठेवला गेला आणि कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत विहित केलेल्या वेळेच्या आत कलम 35 ई अंतर्गत कार्यवाही सुरू केली गेली,

त्यानंतर केंद्रीय उत्पादन शुल्क कायद्याच्या कलम 11 ए अंतर्गत पुढील कोणत्याही सूचनेचा प्रश्नच उद्भवत नाही, जसे की न्यायाधिकरणाने पुष्टी केली आहे की कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत अधिकारांचा वापर करून अग्रिम परतावा मंजूर करण्याचा मूळ आदेश रद्द करणे आणि रद्द करणे, जे अन्यथा कायद्याच्या कलम 35 ई अंतर्गत निर्धारित केलेल्या वेळेच्या आत कायद्यांतर्गत विहित केले गेले आहे, त्यानंतर आवश्यक परिणाम दिसून येतील आणि त्यानंतर मूळ आदेशानुसार कोणत्याही परताव्याचा प्रश्नच उद्भवणार नाही.

9. वरील बाबी लक्षात घेऊन आणि वर नमूद केलेल्या कारणांमुळे, सध्याचे अपील यशस्वी होते. उच्च न्यायालय आणि न्यायाधिकरणाने दिलेला आक्षेपार्ह निर्णय आणि आदेश याद्वारे रद्द केला जातो आणि बाजूला ठेवला जातो आणि आयुक्त (अपील), मुंबई यांनी दिनांकित केलेला आदेश याद्वारे पुनर्संचयित केला जातो.

तथापि, खटल्यातील तथ्ये आणि परिस्थितींमध्ये खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

अंकित ज्ञान

अपीलाला परवानगी देण्यात आली.

(सहाय्यक: अभिषेक प्रताप सिंग आणि राखी, एलसीआरए)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा

इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.